

PŘÍBĚHY Z ALTERNATIVNÍHO ČESKOSLOVENSKA

VERSCHLUSS

K A R E L D R E X L E R

VERSCHLUSS

PŘÍBĚHY Z ALTERNATIVNÍHO ČESKOSLOVENSKA

VERSCHLUSS

K A R E L D R E X L E R

FANTASTICKÁ
ÉPOCHA

Copyright © Karel Drexler, 2018
Cover Illustration © Žaneta Kortusová, 2018
Cover Art © Lukáš Tuma, 2018
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2018

ISBN 978-80-7557-154-0 (print)

ISBN 978-80-7557-614-9 (ePub)

ISBN 978-80-7557-615-6 (mobi)

ISBN 978-80-7557-616-3 (pdf)

Zdeňkovi

„Autor podotýká, že už není žádný mladík, že kouří mnoho cigaret, doutníků a dýmek, takže se mu špatně dýchá a bolí ho u srdce. Přesto doufá, že tuto knihu dopíše, že to stihne. Také je třeba podotknout, že pisatel se už dávno smířil s tím, že se po smrti dostane do pekla, ale že se tam nějak zabydlí, a proto se nebojí psát si, co chce...”

Karel Drexler, Praha 1968

*Prapory jsou zdrány,
krov je hříčkou hromu,
přec jen budem pány
my ve vlastním domu.*

*J. V. Sládek
Byli jsme a budem*

EDIČNÍ POZNÁMKA

Je obtížné nahlížet na naši nedávnou historii optikou dnešního objektivismu. Euforie, která zcela přirozeně zaplavila naši společnost po formálním zrušení Beranovy doktríny v roce 1968, vedla k odhození – v některých případech až k paušálnímu zavržení – všeho, co se i byť jen vzdáleně pojilo s minulým izolacionistickým režimem. Dnes – po padesáti turbulentních letech, plných kulturních, vědeckotechnických a společenských změn – jsme tak při snaze porozumět událostem minulosti často odkázáni jen na zprostředkované výpovědi, nepřímá svědectví a dohady.

Nedávno odtajněný archiv Beranovy administrativy (1927–1968) pomohl objasnit jen překvapivě málo ze záhad a tajemství, které obklopují čtyřicetiletou historii druhorepublikového Československa. Připomeňme, že archiv tajného vládního výboru Blaník se dodnes nepodařilo lokalizovat. Co přesně se stalo s Edvardem Benešem, kam se ztratil Karel Čapek a jaký osud stihl Jana Masaryka, nám tedy prozatím uniká.

Ani zahraniční informační zdroje nám nemohou v pátrání mnoho pomoci. Díky Beranově doktríně se Československo již během třicátých let proměnilo v jakousi černou díru uprostřed Evropy, v které tu a tam zmizel nějaký zvěd či dobrodruh, ven z ní však neunikalo nic a naši sousedé se brzy naučili před tímto molochem zavírat oči.

Rekonstruovat druhorepublikové události, pochopit příčiny a správně interpretovat jejich následky proto dnes vyžaduje soustavnou a soustředěnou, vpravdě mravenčí vědeckou práci. Nutno však dodat, že ani hodiny a hodiny strávené studiem historických pramenů a dobových artefaktů nezaručují dnešním vědeckým pracovníkům proniknutí k pravé podstatě věcí. Ukazuje se, že nánosy propagandy, lži a záměrného zkreslování faktů zanechané Beranovým režimem vně i uvnitř republiky jsou mnohem mohutnější, než by se dalo racionálně očekávat.

Vzpomeňme zde na nedávnou, vpravdě výbušnou zprávu mezinárodního vědeckého týmu vedeného prof. A. Greenem, který po mnohaletém zkoumání troskek severní podzemní části brněnské Zbrojovky prohlásil, že na místě zcela jistě probíhal atomový výzkum, a výbuch závodu v roce 1935 připsal incidentu při výrobě nové zbraně. Jedním z důkazů potvrzujících tuto teorii mělo být i tělo Willema de Sittera, známého matematika, teoretického fyzika a astronoma, blízkého spolupracovníka Alberta Einsteina, které bylo při průzkumu Zbrojovky nalezeno v jedné zasypané laboratoři. Dnes již víme, že tam tělo bylo implantováno, že de Sitter zemřel v rodném Holandsku, necelý rok před brněnskou katastrofou. Proč tam však tělo bylo umístěno, je dosud zahaleno tajemstvím a není ani jisté, zda měl výzkum ve Zbrojovce nějaký vliv na finální úspěch týmu profesora Jarkovského, kterému se v roce 1945 podařilo uvést do provozu první atomový reaktor na světě.

Edice *Za oponou*, jejíž první svazek držíte v rukou, si klade za cíl přiblížit čtenářům druhou republiku prostřednictvím svědectví dobových autorů. A to ne pri-

márně těch potlačovaných a perzekuovaných, kteří většinou nabízejí jen jednostranný pohled na celou problematiku a akcentují totalitní prvky Beranova režimu, ale především těch autorů stojících kdesi na okraji, jejichž hlavním zájmem není kritika soudobého společenského uspořádání. Autorů, kteří se soustřeďují na jednotlivého člověka v roli trpitele.

Jedním z hlavních představitelů takzvaného *krajního proudu* – tak jak ho popsal prof. V. Krčmář ve své uznávané studii *Světy za obzorem* (Pedagogické nakladatelství UK, Praha 1981) – je zcela jistě Karel Drexler. Oficiální druhorepubliková kritika ho programově ignorovala, nicméně od poloviny devadesátých let minulého století jeho popularita stále roste a z kultovního autora se postupně stává nepřehlédnutelný fenomén, vpravdě kategorie sama pro sebe.

Svazek *Verschluss: Stíny nad Prahou* byl nalezen v mistrově pozůstalosti teprve nedávno. Objevil ho dr. V. Bílek, dnešní majitel smíchovské vilky, v které Drexler žil až do své předčasné smrti.

Z části text odkazuje na některé prvotní autorovy práce, z části ho tvoří materiál nový, dosud nepublikovaný. Autor se v něm vyjadřuje k většině témat typických pro *krajní proud*, a nabízí tak pohled na život člověka v uzavřeném, od evropského a světového dění odtrženém prostředí.

Nalezený text byl zubem času značně poškozený, o jeho rekonstrukci se postarali Mgr. D. Šenk, RNDr. P. Obluk a PhDr. D. Vácha, Ph.D., primárně za pomoci Boltzmannovy metody paralelní transkripce. Vydáváme ho záměrně jen s minimem historických poznámek, které

VERSCHLUSS

doplňují původní vydání díla (Musaion, Praha 2015), určeného pro akademickou veřejnost. Věříme, že si takto čtenář bude moci lépe vychutnat atmosféru jednoho z nejzvláštějších období našich dějin.

STÍNY NAD PRAHOU

I. PŘIVÍTÁNÍ

Váša Žlutaj se ploužil ulicí. Cestu k tetce Pluhové znal samozřejmě dobře, ale nikterak mu to kroky nahoru na Malvazinky neulehčovalo. V ruce táhl obouchaný papírový kufr převázaný hnědým páskem; zahalený do prošoupaného vlněného kabátu připomínal vystěhovalce, člověka bez naděje, trosku, a ne mladého, sotva dvacetiletého muže.

Rozhlížel se po známých nárožích a před očima viděl to, co již dlouhou dobu považoval za ztracené, utopené v nánosech minulosti. Bydlel tady s rodiči do svých dvanácti let, než rodinnou vilku přenechali tetce Pluhové a přestěhovali se do malého domku v Kladně–Kročehlavech. Do Prahy za příbuznými jezdili celkem často, ale po dědově smrti bylo snadné nechat se uchlácolit falešným pocitem bezpečí. Vzpomínal, jak sedával u tetky v kuchyni v koutku ošoupané sedací soupravy, cumlal bonbony od babičky a srkal čaj, navenek se usmíval, ale uvnitř se třásl. Dědův stín ho neopouštěl. Ten den, kdy se jeho život proměnil v peklo, si pamatoval naprosto přesně, nevěděl ale, jak se osvobodit, jak kolotoč strachu a pochyb zastavit.

Ze zamyšlení ho vytrhla sprška, kterou ho ohodila zelená V3Ska, jež s rachotem projela hlubokou louží. Na korbě seděli vojáci, kolébali se do rytmu výmolů, v koutcích úst cigarety, v očích otupělou zarputilost. Vášu před narukováním zachránil šedý zákal na levém

oku. Chvilí nákladák sledoval pohledem a všiml si malého bílého emblému pohraniční stráže na dveřích řidiče. Co dělalo *Verschluss komando* v Praze?

Vůz zmizel za rohem, Váša pokrčil rameny a odbočil hlouběji do vilové čtvrti. Roztržitě přejížděl prsty po rozpadajícím se betonu plotu kolem špatně udržované zahrady, jeho kroky se zpomalovaly, až se nakonec zastavil a nepřítomně hleděl před sebe.

Spolužáci na základní škole mu říkali Prasečí rypák. Měl velké uši, řídké vlasy a v pubertě se mu malá očka zalila tukem, a tak to k němu docela sedělo. Zvykl si na to, ale tajně doufal, že se přezdívkou zbaví, až se přestěhují na Kladno. Ale nestalo se tak. Dodnes mu nebylo úplně jasné, jak se to mohlo stát.

Na Kladně se vyučil holičem, ale protože o práci byla nouze, poslali ho rodiče do hlavního města. Slovo dalo slovo, a když otec tetce přislíbil, že jí Váša bude odvádět celou výplatu a nechá si jen „diety“, souhlasila, že u ní může bydlet, a dokonce mu sehnala flek.

Váša položil kufr na zem, vytáhl z kapsy cigarety a jednu si zapálil. Je to už tak dávno, říkal si. Zaplavovaly ho vzpomínky, postupně, jako příliv, a stejně neúprosně. Pamatoval si, že ve školce bylo vše jinak. Měl spoustu kamarádů, honili se v parku, podnikali výpravy na hřbitov, v zimě bruslili na Vltavě a sánkovali na Mravenčáku. Jenže od incidentu s dědou se vše změnilo. Bylo mu tenkrát pět. Na učilišti si v knihovně půjčil nějaké knihy o psychologii a snažil se to pochopit v naději, že se svého trápení zbaví, ale bylo to marné.

Váša vyfoukl kouř, chraptavě zakašlal a odhodil vajgl do louže. Nohy se mu přestaly trást, cigareta mu dala odvalu. Sebral kufr a vykročil. Přešel na druhou stranu ulice, přidal do kroku a po chvíli se zpoza rohu

vyloupila jejich stará vila. Zdála se mu menší, podivně nahrbená, s nepřírozně dlouhým stínem. Váša se zhluboka nadechl a naklonil se, jako by postupoval proti silnému větru.

Neochotně vzal za orezlou kliku; branka nepříjemně zavržala.

„Vítej, Vášo,“ řekla tetka Pluhová, když se usadil v kuchyni u stolu. Strýc seděl v rohu místnosti a luštil křížovku. Jen zvedl hlavu a nezájemně se usmál.

Tetka byla kost a kůže. Na hlavě měla fialového beránka a vypadala jako někdo z filmu pro pamětníky, možná jako vaše nepříjemná sousedka.

„Tak podívej,“ řekla tetka. „Husy, kachny, kuřata ti péct nebudu. Chápeš?“

Váša pokrčil rameny. Věděl, jak lakomá tetka je. Rozhlížel se po místnosti, a i když se tomu vědomě bránil, hledal detaily, které zůstaly od jejich odstěhování stejné. Lampička v rohu měla naprasklé stínítko, pozůstatek zásahu míčem, a pohovka byla podložená špalíkem, který pomáhal otci zabrousit.

Tetka mezitím dál vysvětlovala domovní řád: „Maso se nevede. Vařím jenom jídla z brambor. Škubánky, placky, šišky, cmundu nebo kaši. Ráno se snídá chleba s čajem. Celou výplatu budeš dávat mně. Na prkno. Rozumíš? Na prkno. Na linu nešoupej nohama.“ Tetka se odmlčela a zkoumavě si ho prohlížela. „Neloupají se ti chodidla?“

„Ne,“ řekl udiveně Váša.

„Protože kdyby se ti loupaly, musel bys spát v ponožkách, abys mi nezaneřádl prostěradla. Kouříš?“

„Kouřím,“ přikývl Váša.

„Tak to tady u mě v domě kouřit teda nebudeš. A víš proč? Protože bych musela větrat a utíkalo by mi teplo oknem ven.“

„Smrt přichází znenadání, najednou, a nikoho nevynechá,“ zabasoval najednou strýc.

„Ty mlč, hubo,“ osopila se na něho tetka. „Tebe už mám dávno dost. A ty pojď,“ řekla a chytla Vášu za ruku.

Po strmém schodišti ho odvedla do jeho pokoje. Třetí schod stále ohavně vrzal, i když se ho kdosi pokusil za pomoci orezlých hřebíků vyspravit.

„Věříš v Boha, Vášo?“ zeptala se ho přede dveřmi tetka.

„Ne,“ řekl Váša.

Tetka se zamyslela, pokrčila rameny a potom řekla: „Koneckonců, to je tvoje věc. Mně z toho žádná újma neplyne. Ale řeknu ti, Vášo, děláš chybu. Například já,“ řekla a zabodla kostnatý prst do svého vyzáblého hrudníku, „já, Vášo, budu po smrti v nebi zářit jako slunce.“ Několikrát pokývala hlavou a pak seběhla zase dolů do kuchyně.

Váša se otočil čelem ke dveřím. Srdce mu začalo bušit, zpotily se mu dlaně. Když sebral dostatek odvahy, stiskl kliku a vstoupil. Od svých dvanácti let v pokoji nebyl. Při všech návštěvách se mu vyhýbal jako čert kříží. Hned za dveřmi se zastavil a rozhlédl se. Nic se nemůže stát, opakoval si v duchu. Dědu už sežrali červi. Položil kufr na malý stůl pod oknem a začal si vybalovat věci. V jeho pokoji bylo mement minulosti ještě více než v kuchyni. Na polici vedle okna byl dokonce položený oprýskaný angličák, který po přestěhování na Kladno několikrát oplakal. Nikdo mu na Kladně nevěřil, že doopravdy existoval. Byla to vzácnost propašovaná přes Polsko z Německa. Váša ho vzal do ruky a pomalu si ho prohlížel. Jeho chladný povrch byl tak familiérní, tak intimní. Rýha na levém předním blatníku byla jako stroj času. Zamrazilo ho za krkem. S cuknutím se otočil a mohl by přísahat, že ve dveřích zahlédl dědu.

II. STRÝC PLUH

První noc se ukázala být mnohem lepší, než si Váša představoval. Po večeři si se strýcem Pluhem zahráli karty, a když tetka odešla na kutě, vytáhl Pluh z holinky na zápraží láhev rumu a Vášu nepustil spát, dokud ji spolu nedopili. Ze zamklého morouse se vyklubal veselý chlapík se zvláštním smyslem pro humor. Tetce říkal Prkno a vždy se u toho hrdelně zasmál. Zprvu to bylo Vášovi nepříjemné, ale když se propili do plachtoví na etiketě, uvolnil se a přiznal se strýcovi, že se pobytu u nich bál, ale že teď už strach nemá. Strýc na něj mrkal a o půlnoci vytáhl z druhé holinky čabajku. „Prkno by puklo vzteky, kdyby to vidělo,“ zahihňal se při tom. „Já mám, Vášo, zase strach ze smrti. Léčil jsem se kvůli tomu i na psychiatrii. Několikrát.“

Váša sebou škulbl překvapením. Věděl od rodičů, že strýc měl v mládí nějaké potíže, ale otevřeně se o tom nikdy nemluvalo. Navíc mu bylo divné, proč strýc pracuje jako funebrák, když se bojí smrti?

„Pár let po *Verschlussu* se mi to výrazně zhoršilo. Byla to tenkrát taková divná doba. Spousta lidí, co znám, se tenkrát léčila. Převážně kvůli depresím. Vznikla kolem toho celá vědní disciplína, psaly se o tom učená pojednání. Počkej...“ Strýc se zvedl, přistoupil k malé knihovničce v rohu, kde měl položené noviny a křížovky, a něco hledal mezi ohmatanými svazky. „Něco ti ukážu.“

Položil pak obřadně před Vášu útlou knížku v bledězelené pevné vazbě. Uprostřed byla založená zažloutlým ústřížkem z novin. Váša knížku otevřel. Celou pravou stranu zabírala černobílá fotografie nevelkého nemocničního pokoje, ve kterém bylo pět lůžek. „Pa-

cienti trpící xenodeprivací, Praha 1941.“ Psalo se pod fotografií.

„Tady,“ zabodl strýc prst doprostřed stránky. „Tady ležím já.“

Váša se sklonil, aby se lépe podíval, ale na lůžku mohl ležet kdokoli. Otočil knížku, na přední straně bylo pozlacenými písmeny napsáno: „Xenodeprivace, dopady Krumlovského programu na národní zdraví.“

„To koukáš, prcku, jak slavného strejdu máš,“ řekl Pluh a hodil do sebe dalšího panáka. „Technicky vzato jsem tou jejich podělanou xenodeprivací netrpěl, ale házeli tenkrát všechny do jednoho pytle. Zpropadenej *Verschluss*.“ Strýc se rozpovídal o tom, jaké to bylo před uzavřením hranic. Vyprávěl, jak jeli s tetkou na svatební cestu do Drážďan, ale Váša ho brzy přestal poslouchat. Jednak nevěděl, kde Drážďany jsou, a pak se mu Pluh začal před očima podivně vlnit. Strýc na něj chápavě mrkl, dolil rum, Váša si přihnul a blaženě se usmál. Kořalka ho hrála v krku, v břiše a v nohách. Rozpouštěla strach i beznaděj.

* * *

Rudolf Pluh byl divný člověk. Většinou mluvil jen málo, mračil se a tu a tam si něco huhňavě pobrukoval pod vousy. Tetka Pluhová mu to trpěla jen proto, že jako funebrák domů nosil docela slušné peníze a všechny odevzdával jí. V komoře v prvním patře měla černou nedobytnou pokladnu, často se v komoře zavírala a nikdo jiný do ní neměl přístup. Říkala, že potřebuje klid na modlitby, ale strýc si o tom myslel své. Docházela sice každý týden do Mariánského spolku při kostele svatého Václava na Smíchově, ale jak byla pobožná, tak byla lakomá.

Pluh nebyl vždy takový kakabus. Než se zapletl s tetkou, byl to veselý chlapík a jeho i partu funebráků Otce Kerbera znali hospodští po celé Praze. V třicátém druhém dokonce sepsal funebráckou hymnu a zapsal se nesmazatelně do historie cechu.

*My jsme hoši veselí,
a z rakví strach nemáme,
ve středu či v pondělí
do země je šoupáme.
Funebráku, jak se máš?
Funebráku, co děláš?
Spouštím rakve v jámu,
sloužím Kristu Pánu,
spouštím je tam vesele,
mrtví jsou mí přátelé!*

S tetkou se seznámil na malvazineckém hřbitově. On tam byl služebně, ona se svou nejlepšou přítelkyní Maruškou, hospodyní faráře Matějky, která zde měla pochované oba rodiče.

„Kampak, slečinky,“ řekl tenkrát bodře Pluh. Byl připitý a měl dobrou náladu. To, co z něho udělalo morouse, dostalo ho do Bohnic a změnilo mu celý život, na něj teprve čekalo. Mrkl na obě dívky a pozval je do nedaleké hospůdky „na něco na zahrátí.“ Obě zčervenaly studem a odmítly. „Máme naspěch,“ řekly, ale vzápětí přislíbily, že pokud se tu ještě někdy potkají, že jeho pozvání přijmou. Pluh se vesele zasmál a mlsně se olízl, když je sledoval, jak chvatně hřbitov opouštějí. Líbila se mu především Maruška, i přes neforemný tříčtvrteční kabát bylo vidět, že je to holka krev a mléko.

Jelikož bydlel jen kousek odtud, v podnájmu u Smíchovského nádraží, rozhodl se za týden ve stejnou dobu na hřbitov znovu zajít a zkusit své štěstí. Ke svému překvapení narazil u vchodu na tetku. Trochu zalitoval, tetka byla již tenkrát za mlada vyhublá a špičatý nos jí nepříjemně trčel z tváře. Usmívala se však na něj a po pátém panáku, zatímco ona upejpavě popíjela sladké víno, se mu opravdu začala líbit.

Po zavíračce ji doprovodil domů a domluvil si s ní další schůzku.

Šli tenkrát spolu do kina na nějaký film Voskovce a Wericha a Pluh se dobře bavil, ale tetka mu řekla, že to nebyl dobrý snímek. „Co je na tom špatného, když má člověk peníze. Doufám, že nejsi levičák?“

Pluh pokrčil rameny a vzal ji do drahé kavárny nedaleko Národního divadla. Tetce imponovalo, že měl Pluh stálý příjem, a snila o tom, jaké by to bylo, kdyby se mu o jeho finance starala ona.

Pluh byl šťastný, cítil se uvolněně a mužně. Všechny jeho předešlé vztahy byly jen nezávazné hrátky, přinejmenším z jeho strany. Když šel s tetkou ruku v ruce, krev rozproušenou kořalkou, a vyprávěl jí o svých zážitcích z pohřbů, visela mu tetka na rtech. Tu a tam se pokřižovala a to bylo vždy pro Pluha znamení, že má přihodit ještě něco pikantního. Jednou se rozpovídal o Jendovi Rokycanovi a o jeho chorobném chtíči. Jak se do vyprávění zabral, přestal si všimnout tetky a neviděl, jak bledne a bledne. Nakonec mu s křikem utekla a několik týdnů se s ním odmítala opět sejít. Musel ji pozvat na Vyšehrad do jedné nóbl restaurace na oběd, kde pochopil, že je do tetky bezhlavě zamilován, a pokud bude chtít, aby jejich vztah došel i fyzického naplnění, bude ji muset požádat o ruku.